

ROMÂNCE ÎN SLUJBA ȚĂRII

*Ionela Simona Mircea**

Rezumat: În ultimii ani, și la noi, au apărut lucrări care aduc în prim-plan modele de curaj și devoțiune feminină, portrete de femei care au reușit să spargă tipare sociale schimbând mentalități, deschizând căi, femei temerare, pline de îndrăzneală, inteligente și hotărâte în a-și croi propriul destin înlăturând prejudecăți. Chiar dacă până pe la începutul secolului XX locul și rolul femeii în societatea europeană au fost marginale, rolul tradițional al acesteia fiind acela de soție și mamă, după Marele Război feminismul românesc, inițial axat pe protecție, caritate, educație, în cele din urmă s-a concentrat pe câștigarea de drepturi civile și politice.

Studiul aduce în prim-plan personalități femei care, și în spațiul românesc, și-au depășit epoca, femei din toate categoriile sociale care s-au impus printr-o personalitate puternică, voință și perseverență, destine feminine individuale deosebit de complexe, admirabile prin rectitudine și strălucire, de multe ori intrând în competiție chiar cu destinele masculine ale timpului lor, unele sfârșind în anonimat altele în plină scenă a vieții. Studiul amintește câteva dintre aceste doamne cărora contemporanii lor, și nu numai, le-au recunoscut meritele, adevărate modele de viață.

Abstract: In recent years, we have also seen works that bring to the forefront models of female courage and devotion, portraits of women who have managed to break social patterns by changing mentalities, opening up paths, frivolous, intelligent women, determined to make his own destiny by removing prejudices. Even though until the beginning of the 20th century the place and the role of the woman in European society were marginal, the traditional role of being the wife and mother, after the Great War, Romanian feminism, initially focused on protection, charity, education, eventually focused on gaining civil and political rights.

The study brings to the fore personages of women who, in the Romanian space, have surpassed their epoch, women of all walks of life who have been forced through a strong personality, will and perseverance, particularly feminine individual destinies, admirable by grace and brilliance, often entering into competition even with the masculine destinies of their time, some ending in anonymity others in the full scene of life. The study reminds some of these ladies whom their contemporaries, and beyond, have recognized their merits and who can offer true life patterns.

Cuvinte-cheie: *Feminism, emancipare, românce, personalități, portrete femei.*

Key-words: *Feminism, emancipation, Romanian women, personality, women portraits.*

Un studiu despre Eminență la Feminin, despre (ne)prețuite femei de ieri și de azi, despre femeile sensibile și puternice care au reușit odinioară să-și împlinească menirea, precum și despre femei care în zilele noastre reușesc să răzbată prin hățișurile unei vieți deloc ușoare asumându-și bunul mers al familiei, o profesie, un destin, prin iubire și sacrificiu, prin abnegație și muncă, prin dăruire neconținută, nu poate să fie decât de bun augur la împlinirea celor 100 de ani scurși de la fondarea României Mari.

A vorbi despre femei care au reușit să-și contureze cu hotărâre și asumare o viață, cu bune și rele, acum și mereu, este o manifestare a aprecierii și a respectului pentru ceea ce sunt și pentru ceea ce fac femeile pentru familie, într-o profesie, în societate. Iar feminismul¹ trebuie înțeles nu ca un moft feminin ci ca “o doctrină care dezbate și analizează relații sociale în ansamblu, încercând să ofere o altă perspectivă de înțelegere a societății, propunând soluții de dezvoltare a ei prin asigurarea de către actorii sociali, femei și bărbați deopotrivă, a unor condiții echitabile de dezvoltare și împlinire personală” și profesională pentru toți.

* Muzeograf, Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, e-mail: ionelasimonamircea1966@yahoo.com.

¹ Fondatorul conceptului și curentului feminist a fost Léon Pierre Richer (1824-1911) care, în 1869, a enunțat *Drepturile femeii* (vezi: <http://www.scribub.com/sociologie/Emanciparea-femeii64838.php>).

În ultimii ani, și la noi, au apărut lucrări care aduc în prim-plan modele de curaj și devoțiune feminină, portrete de femei care au reușit să spargă tipare sociale schimbând mentalități, deschizând căi, portrete de femei temerare, pline de îndrăzneală, inteligente și hotărâte în a-și croi propriul destin înlăturând prejudecăți.

Cercetarea istorică a relațiilor de gen demonstrează o evoluție lentă în transformarea realităților din teren², până pe la începutul secolului XX locul și rolul femeii în societatea europeană fiind marginale. Rolul tradițional al femeii, de soție și mamă, presupunea buna gestionare a problemelor de familie, creșterea și educația copiilor, asigurarea unui mediu curat, igienic pentru cei ai casei, pregătirea hranei, asigurarea confortului soțului după ziua de muncă istovitoare, îndatoriri de altfel firești care, însă, secole de-a rândul au fost înglobate în obligația de supunere totală față de soț. Astfel, destinul femeii condiționat economic, politic și socio-cultural, vreme îndelungată a fost încorsetat și legislativ. De aceea femeia și-a dorit drepturi și libertăți care i-au fost refuzate, o implicare mai mare în comunitate, participarea la luarea deciziilor atât în familie cât și în societate.

Revoluția franceză din 1789, animată de idei de libertate, egalitate, fraternitate, democrație, a scos femeia din spațiul domestic (privat) direct în lupta pe baricade, cot la cot cu bărbatul, pentru o viață mai bună, dar egalitatea în drepturi cu bărbatul (stipulată în constituție) i-a fost recunoscută mult mai târziu, după Primul Război Mondial, în urma unor eforturi susținute din partea acesteia. Situația femeii în spațiul românesc are asemănări cu cea general-europeană, precum și specificități zonale și temporale. Inițial, feminismul românesc a fost axat pe protecție, caritate, educație și, în cele din urmă, pe câștigarea de drepturi civile și politice.

Familiiile românești cu stare au ales mereu să ofere fiicelor o educație în familie (cu ajutorul bonelor, guvernantelor, al profesorilor particulari), în pensioane și școli din țară și din străinătate, pentru a le definitiva personalitatea, caracterul. Educația a fost privită totdeauna ca necesară în sublinierea feminității și nu în negarea ei, oferindu-i femeii posibilitatea înțelegerii societății în care trăia, pregătind-o pentru viață, îmbogățindu-i sufletul, dezvoltându-i trăsături precum altruismul, empatia, grija pentru ceilalți, înclinația spre adevăr, bine, frumos, oferindu-i șansa unui bun mariaj, deschizându-i ușa spre sfera publică pentru a-și pune în valoare aceste calități. Dintre aceste fiice, treptat, s-au detașat femei care, pe lângă rolul maternității și al obligațiilor din spațiul familiei, și-au asumat și angajamentul implicării active în societate, încercând să înlăture preconcepțiile și să schimbe idei, demonstrând că performanța în sfera publică nu este incompatibilă, neaparat, cu gingășia și feminitatea. Escaladarea barierelor impuse femeii de tradiții s-a făcut treptat, sinuos, ca rezultat al modernizării structurilor sociale și de mentalitate.

Soțiile domnitorilor români din trecut, nu o dată, și-au sprijinit soții și fiii în conducerea țării, părăsindu-și confortul casei și implicându-se în situații politice dificile și delicate, luptând pentru păstrarea ori recâștigarea tronului, ajutând la încheierea de alianțe, Doamna fiind gata oricând să joace rolul Domnului atunci când situația o impunea (când Domnul era plecat, luat prizonier sau ucis). Documentele timpului menționează soții de domni și boieri români care apar drept protectoare ale celor nefericiți, ocrotitoare ale artelor, apărătoare ale tradițiilor, sprijinitoare ale educației și culturii. Au învins timpul și au rămas în istorie Doamnele Chiajna³, Maria Voichița⁴,

² Patriarhatul este în fapt un set de relații ierarhice și de solidaritate între bărbați, relații care au bază materială variabilă și permit controlul asupra femeilor. Este un sistem masculin de opresiune și dominare a femeilor de către bărbați. (...) În România actuală, este vorba de distribuția ocupațiilor, veniturilor și de traseele educaționale. Societatea românească este patriarhală, adică o societate în care bărbații au mai multă putere decât femeile și o folosesc pentru a-și crea privilegii în raport cu acestea. Patriarhatul este susținut deopotrivă de bărbați și de femei. În România, istoria relațiilor de gen este istoria schimbării unei forme de dominație a bărbaților cu alta”. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 14-16).

³ Doamna Chiajna (1525-1588), soția domnului Țării Românești Mircea Ciobanul, fiica domnului Petru Rareș al Moldovei, nepoata lui Ștefan cel Mare, conducătoarea Țării Românești în timpul minoratului lui Petru cel Tânăr. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 72-73).

⁴ Doamna Maria Voichița (1457?-1511) a fost a treia soție a lui Ștefan cel Mare, fiica domnului muntean Radu cel Frumos și al Mariei Despina (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 154-155).

Ruxandra Lăpușneanu⁵, Elisabeta Movilă⁶, Elena Cantacuzino⁷, Marica Brâncoveanu⁸ Safta Brâncoveanu⁹, femei care au știut să-și împlinească datoria față de familie, neam, țară.

Revoluția pașoptistă (1848-1849) prin ideile avansate de libertate, egalitate, fraternitate, democrație, care au sedus publicul feminin ce-și dorea un egalitarism în spațiul cetățenesc, a atras în luptă femeia. La sud de Carpați, în promovarea acestor idei s-au angajat deplin femei precum Ana Ipătescu¹⁰, Maria Rosetti¹¹. În Transilvania, împotriva atacului neprevăzut al unor trupe maghiare, în absența bărbaților angajați în alte confruntări militare, Pelaghia Rosu¹² și-a apărat pământul străbun cu arma în mână, ca orice bărbat, conducând în luptă femeile, călări, ale satului Mărișel și obținând o victorie la 12 martie 1849.

Pentru emanciparea socială și națională a românilor au militat, la mijlocul veacului al XIX-lea, femei precum Ecaterina Cocuta Conachi¹³, Zoe Golescu¹⁴, Elena Cuza¹⁵. Deși lipsite de drepturi politice, femeile din elita țării s-au amestecat în politică. Au participat, de pildă, ca spectatori în adunările ad-hoc din 1857, dovedindu-se interesate de mersul țării. Mai mult, Zoe Golescu, pe atunci un simbol al femeii care a sacrificat tot pentru țară, familie și avere, s-a dovedit o bună cunoscătoare a realităților europene și a oportunităților românești ale timpului susținând unirea Principatelor Române în 1859 și, ulterior, obligarea Marilor Puteri în clarificarea statutului Principatelor Române Unite fie pe cale diplomatică, fie prin mijlocirea declanșării unui conflict militar ruso-turc¹⁶.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, doamnele din elita societății românești și-au concentrat atenția pe protecție, caritate și, mai ales, pe asigurarea educației la nivelul maselor, instrucția fiind esențială pentru renașterea neamului și a țării. Lupta pentru drepturi civile și politice egale pentru femei și bărbați, care s-a manifestat ușor după 1848 și în împrejurările adoptării Constituției din 1866, s-a accentuat după Marele Război și crearea României Mari, conturându-se ferm în preajma adoptării Constituției din 1923 și a Constituției din 1938 care a stipulat, în sfârșit, dreptul de vot al femeii.

⁵ Doamna Ruxandra Lăpușneanu (1538-1570) a fost soția domnitorului Alexandru Lăpușneanu, fiica lui Petru Rareș și a doamnei Elena, a preluat conducerea țării spre a-l ajuta pe fiul de 14 ani devenit domn în locul tatălui lui. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 143-144).

⁶ Doamna Elisabeta Movilă (?-1620) a fost soția domnitorului moldovean Ieremia Movilă și regenta fiilor ei, Constantin și Alexandru, în perioadele când aceștia au ocupat tronul Moldovei. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 166-167).

⁷ Doamna Elena Cantacuzino (1611-1687), fiica domnitorului muntean Radu Șerban, educată la Viena, căsătorită cu postelnicul Constantin Cantacuzino, cea dintâi dintre românce care ajunge la Locurile Sfinte, lasă testamentar un legat cu îndemnuri morale. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 59-61).

⁸ Doamna Marica Brâncoveanu (1661-1729) a soția domnitorului Țării Românești Constantin Brâncoveanu, neclintită în fidelitate și dârzenie, ctitor neobosit de biserici și spitale, întemnițată fiindcă si-a apărat cu disperare copii rămași în viață și avutul. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 53-54).

⁹ Doamna Safta Brâncoveanu (1776-1856), soția banului Grigore Brâncoveanu, a ctitorit edificii social-filantropice și bisericești, la moartea soțului intrând în monahism la mănăstirea Văratice ca schimonahia Elisabeta (Marcu, Ilinca, 2009, p. 54).

¹⁰ Ana Ipătescu (1805-1875) e prezentată în presa vremii (internă și internațională) drept salvatoarea guvernului revoluționar românesc arestat de forțele contrarevoluționare la 19 iunie 1848. (Marcu, Ilinca, 2009, p. 140).

¹¹ Maria Rosetti (1819-1893), scoțiană, a fost căsătorită cu C. A. Rosetti, prima ziaristă din România, a luptat pentru drepturile românilor, a susținut recunoașterea drepturilor femeilor, a dat chip *României revoluționare* și *României rupându-și cătușele pe Câmpul Libertății*, în pânzele picturii revoluționar pașoptist Constantin Daniel Rosenthal. (Marcu, Ilinca, 2009, p. 198).

¹² Pelaghia Roșu (1800-1870), învățătoare în Mărișel., jud. Cluj. (<http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Pelaghia>).

¹³ Ecaterina Cocuta Conachi (1828-1870), soția caimacanului Moldovei Nicolae Vogoride, susținătoare a mișcării unioniste, a interceptat și publicat corespondența caimacanului cu oficialii otomani impunând, astfel, recunoașterea unirii Principatelor Române de către Marile Puteri. (Marcu, Ilinca, 2009, p. 81).

¹⁴ Zoe Golescu (1792-1879) a fost soția lui Dinicu Golescu, o prestigioasă traducătoare din greaca veche, susținătoare a cauzei revoluției pașoptiste, a ideilor liberale, modernizatoare ale timpului. (Marcu, Ilinca, 2009, p. 120).

¹⁵ Elena Cuza (1825-1909), soția exemplară a lui Alexandru Ioan Cuza, a patronat Azilul *Elena Doamna*, din București, destinat orfanelor, a lucrat ca infirmieră la Iași, la spitalul *Caritatea*, i-a adoptat de cei doi fii nelegitimi ai soțului cu prințesa Maria Obrenovici.

¹⁶ Marcu, Ilinca, 2009, p. 12.

Numeroase societăți de femei având ca obiect desfășurarea de activități filantropice și cultural educative și-au făcut apariția în întreg spațiul românesc, atât în interiorul Carpaților cât și la sud și est de Carpați spre finele veacului XIX. Pentru un sistem de educație adecvat pentru fete au militat Adela Xenopol¹⁷, Cornelia Emilian¹⁸, Ella Negruzzi¹⁹, Sofia Nădejde²⁰ etc.

În Transilvania, aflată sub stăpânire străină (habsburgică, până în 1867, și austro-ungară, până în 1918), românele instruite și-au sprijinit soții în lupta pentru apărarea identității românești, prin acțiuni culturale, de binefacere, prin organizarea de biblioteci, de reuniuni de femei, de societăți de ajutor reciproc, prin întreținerea unor școli pentru fete.

La moartea Emiliei Orghidan Rațiu²¹, soția memorandistului dr. Ion Rațiu, cunoscuții își amintesc de ajutorul prompt oferit de ea celor 300 familii din Tofăleni, aruncați pe drumuri în toiu iernei de către latifundiarul maghiar Apor Károly, de apelul ei publicat în presă și adresat românelor ardelence prin care le cerea sprijin pentru românii de dincolo de Carpați angajați în lupta pentru câștigarea independenței României, spunând: "S'a încins lupta în Orient. Frații noștri de peste Carpați, cari secole întregi au zăcut încătușați în lanțuri de robie, au declarat războiul păgânului musulman, pentru emanciparea națională și eliberarea creștinilor din Orient. Războiul e în curs. Tot românul saltă de bucurie la auzul faptelor eroice ale bravilor noștri frați. Onoare ne aduc armele purtate de brațele române. Însă în bubuitul tunurilor se amestecă și dureroasa strigare a răniților oșteni. Mulți au primit pentru patrie și onoare națională recea sărutare a negrei morți. Mare e însă numărul răniților. Ajutor dară pentru frații noștri răniți". Își amintesc, de asemenea, de refuzul ei de a-și părăsi țara în timpul Marelui Război, rămânând la Sibiu alături de fiica sa, suportând privațiunile de tot felul cu încrederea în victoria cauzei românești.

În strângerea de fonduri pentru susținerea fraților români de dincolo de Carpați aflați în Războiului pentru Independența României (1877-1878) s-au implicat și albaiuliențele Eufrosina Cârlea și Eufemia Pipoș²².

La fel procedează și Iulia Faliciu Hașdeu²³ care a donat articole de necesitate pentru îngrijirea răniților. Pe patul de moarte, Iulia Faliciu Hașdeu îi reamintește soțului și decizia luată împreună de a dona castelul lor, din Câmpina, Academiei Române, spre folosul membrilor ei "săraci și nenorociți" dorind ca în fiecare vară "trei membri ai Academiei, fie munteni, fie moldoveni, fie de dincolo, fiecare cu familia sa, cu nevasta și copilașii" să-și petreacă vacanța fără a plăti vreo chirie.

O amintim aici și pe Elena Pop-Hossu Longin²⁴ care a militat toată viața pentru emanciparea românilor și a femeilor din Transilvania în special prin educație, unire și implicare activă pentru binele țării, al neamului, scop pentru atingerea căruia a fondat și a activat în Reuniunea Femeilor Române Sălăjene (1880) și în Reuniunea Femeilor Române Hunedorene (1886), a strâns bani pentru susținerea românilor în timpul Războiului de Independență și în timpul Marelui Război, fiind prezentă la Alba Iulia, la Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918, care a desăvârșit împlinirea marelui vis românesc, formarea României Mari.

¹⁷ Sora istoricului A. D. Xenopol, Adela Xenopol (1861-1939), cu studii la Sorbona și la Collège de France din Paris, susține emanciparea femeii și se alătură mișcării feministe a epocii. (Marcu, Ilinca, 2009, p. 235).

¹⁸ Cornelia Ederlly de Medve (1840-1910), născută la Zlatna, căsătorită Emilian, stabilită la Iași, a fost jurnalistă, militantă pentru emanciparea și pentru drepturile femeilor. (https://ro.wikipedia.org/wiki/Cornelia_Emilian).

¹⁹ Ella Negruzi (1876-1948), fiica scriitorului Leon C. Negruzi, a fost prima femeie avocat din România și din sud-estul Europei. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 173-174).

²⁰ Sofia Nădejde (1856-1946), sora pictorului Octav Băncilă, membră a Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România, a militat pentru emanciparea și pentru drepturile femeilor. Marcu, Ilinca, 2009, p. 172).

²¹ Emilia Orghidan Rațiu (1846-1929) s-a implicat activ în viața societății transilvănene sprijinind eforturile soțului în lupta de apărare a drepturilor românilor. (*Transilvania*, anul 60, nr. 3/1929, pp. 161-169).

²² Mircea, 2015, p. 14.

²³ Iulia Faliciu Hașdeu (1840-1902), născută în Roșia Montană în familia minerului Gheorghe Faliciu, a devenit soția lui Bogdan Petriceicu Hașdeu. (http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Iulia_Faliciu_Hasdeu).

²⁴ Elena Pop-Hossu-Longin (1862-1940) a fost fiica memorandistului Gheorghe Pop de Băsești, stabilită la Deva prin căsătoria cu avocatul Francisc Hossu Longin.

O amintim pe Maria Puia, din Blaj, care a plătit cu viața curajul de a multiplica și difuza în 1915 poemul *Vrem Ardealul*, scris de Radu Cosmin în contextul începerii Primului Război Mondial²⁵, un manifest unionist și un îndemn adresat Armatei Române de a trece Carpații spre a-i elibera pe frații de-o credință, o limbă și-un neam.

Izbucnirea Primului Război Mondial a pus femeia în fața unor noi provocări, obligând-o la asumarea integrală a responsabilităților din spatele frontului. Ea a devenit cap de familie, administrator al gospodăriei, agricultor, fermier, muncitoare în fabrici, infirmieră. A organizat și coordonat spitale de campanie, serviciul de ambulanță, a îngrijit răniți, și-a asumat sarcina creșterii orfanilor de război (în propria casă ori în orfelinate pe care le-a susținut financiar și uman), a înființat cantine pentru săraci, a strâns bani pentru sprijinirea armatei, a devenit chiar soldat pe câmpul de luptă. Femei din toate categoriile sociale s-au făcut remarcate în lupta, inegală și dură, cu războiul și bolile contagioase într-un efort comun de salvare și recuperare a vieților omenești²⁶.

În timpul Marelui Război Regina Maria și-a câștigat renumele de *Regina soldat* și *Mama răniților*, înfruntând moartea, îngrijind răniți, aducându-le alinare, încurajându-i, întărindu-le sufletul, prin credință, nădejde și dragoste. Principesa Ileana și-a însoțit mama, îmbrăcată în infirmieră, în barăcile unde erau răniții ori bolnavii de tifos. Martha Lahovary Bibescu²⁷, Maria Nicola (Colette) Plagino Lahovary²⁸, Olga Sturdza²⁹, Sabina Brătianu Cantacuzino³⁰, Elena Caragiani Stoienescu³¹, Alexandrina Cantacuzino³², Calypso Corneliu-Botez³³, Maria Filotti³⁴, Ecaterina Teodoroiu³⁵, maica Mina (Marina) Hociotă³⁶ sunt doar câteva dintre miile de românce care s-au pus la dispoziția țării în anii grei de război.

²⁵ Maria Puia (1885-1918), dactilografă, găsită vinovată de trădare, s-a sinucis în 1918 în Cetatea Albei după o lungă anchetă și mari presiuni din partea autorităților maghiare, asumându-și în întregime vina răspândirii poemului românesc.

²⁶ Ioniță, 2000, pp. 225-231.

²⁷ Martha Lahovary Bibescu (1889-1973), căsătorită cu prințul George Valentin Bibescu, frumoasă, cultă, bogată, curată, cu legături în protipendada europeană, din 1916 a condus un spital de răniți la București unde a rămas în timpul ocupației germane adunând informații pentru guvernul român refugiat la Iași. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 43-44).

²⁸ Maria Nicola (Colette) Plagino Lahovary (1885-?), fiica diplomatului Alexandru-Emanuel Lahovary, doamnă de onoare a reginei Maria, în timpul Marelui Război a fost infirmieră la Spitalul brâncovenesc, apoi a condus Echipa Sanitară *Regina Maria* nr. 6 atașată trenului sanitar permanent nr. 9 (octombrie – aprilie 1917), a lucrat la spitalele din Căiuți (jud. Bacău), Mușunoaiele și Câmpuri (jud. Vrancea). După război continuă să activeze în Societatea Națională de Cruce Roșie din România. Distinsă de regale Ferdinand cu medalia *Meritul Sanitar* în 1923. (<http://galeriaportretelor.ro/item/colette-plagino-lahovary>).

²⁹ Prințesa Olga Sturdza (1884-1971), născută în familia Mavrocordat, căsătorită cu Mihail Sturdza (nepotul domnului moldovean cu același nume), în timpul războiului a fondat *Societatea pentru ocrotirea orfanilor de război* și Orfelinatul *Principesa Olga M. Sturdza*. (https://ro.wikipedia.org/wiki/Olga_Sturdza).

³⁰ Sabina Brătianu Cantacuzino (1863-1944), fiica lui Ion C. Brătianu și a Piei Brătianu, căsătorită cu doctorul Constantin Cantacuzino, a înființat un cămin de copii iar în timpul Primului Război Mondial a condus Spitalul nr. 108 din București. (<https://ro.wikipedia.org/wiki/Sabina-Cantacuzino>).

³¹ Elena Caragiani Stoienescu (1887-1929), licențiată în științe juridice, prima româncă jurnalist de război, prima femeie aviator din România, cu brevetul eliberat de Federația Aeronautică Internațională în 1914, în timpul războiului a fost infirmieră la Iași și Tecuci în condițiile în care solicitarea ei de a participa la război ca pilot i-a fost refuzată de către autoritățile române. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 64-65).

³² Alexandrina Cantacuzino (1876-1944), feministă, căsătorită cu politicianul Constantin Cantacuzino, a fost membră în Crucea Roșie în timpul războiului, a fondat și a condus Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor etc. (Marcu, Ilinca, 2009, p. 59).

³³ Calypso Corneliu-Botez (1880-1933), profesoară de filosofie, feministă, în timpul războiului președintă a Crucii Roșii Galați, mai târziu luptătoare pentru emanciparea femeii. (Marcu, Ilinca, 2009, p. 49).

³⁴ Maria Filotti (1883-1956), actriță, refugiată la Iași în vremea războiului, a organizat un spital de campanie, a îngrijit răniți, a continuat să joace pe scenele locale. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 109-110).

³⁵ Ecaterina Teodoroiu (1894-1917) a fost infirmieră, soldat și sublocotenent în timpul Marelui Război. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 217-218).

³⁶ Maica Mina (Marina) Hociotă (1896-1977), originară din Sălișteștea Sibiului, născută într-o familie de oieri, călugărită la mănăstirea Văratec, în timpul războiului a îngrijit răniți, cu permisiunea mănăstirii a purtat chiar uniformă militară, pentru faptele de pe front fiind avansată la gradul de sublocotenent, caz unic în rândul monahilor și foarte rar în rândul femeilor. După război s-a stabilit, până la moarte, la mănăstirea Nămăiești din jud. Argeș.

Experiența tragică a Primului Război Mondial și realizarea în mod surprinzător și puțin sperat a României Mari au declanșat mari așteptări din partea românilor. Femeile își doreau să poată vota, să participe împreună cu bărbații la deciziile țării, să poată hotărî asupra viitorului lor și al copiilor lor. De-a lungul timpului dovediseră inteligență, cultură, frumusețe, talent, obținând admirația semenilor în saloane și teatre (Ana Elisabeta Brâncoveanu contesă de Noailles³⁷, Martha Bibescu, Elena Teodorini³⁸, Hariclea Darclee-Hartulari³⁹, Aristizza Romanescu⁴⁰, Maria Ventura⁴¹ etc). Demonstrasera curaj și putere de muncă în domenii considerate predilect masculine, multe afirmându-se cu succes în avocatură, inginerie, medicină, arhitectură, aviație (Sarmiza Bilcescu Alimănișteanu⁴², Maria Cutzarida Crătunescu⁴³, Virginia Maria Andreescu Haret⁴⁴, Olga Greceanu⁴⁵ etc). În timpul războiului susținuseră frontul contribuind la victorie. După război participaseră la marile adunări naționale de la Chișinău, Cernăuți, Alba Iulia⁴⁶ care au dus la crearea României Mari, Elena Romanescu Alistar⁴⁷ reușind să obțină chiar un mandat de deputat în Sfatul Țării din Basarabia la 1918. Un an mai târziu, în 1919, în temeiul prestigiului de care se bucura în capitala Franței, Elena Văcărescu⁴⁸, fusese inclusă în Delegația României la Conferința de Pace de la Paris.

Totuși, abia Constituția adoptată în 1938 a stipulat la noi dreptul de vot universal, izbândă obținută cu greu, printr-o luptă purtată în țară și în afara țării de românce care au reușit, și în acest fel, să se racordeze la mișcarea feminină europeană, preluând și adaptând modalități de acțiune în sfera publică românească, dând dovadă de viziune și perseverență în atingerea unui scop. Deosebit de active au fost în acest sens: Elena Romanescu Alistar⁴⁹, Veturia Leucuția Manuilă⁵⁰, Alexandrina Cantacuzino⁵¹, Calypso Corneliu-Botez⁵², Marga Ghițulescu⁵³, Michaela Catargi⁵⁴, Maria Baiulescu⁵⁵, Elena Meissner⁵⁶, Ella Negruzzi⁵⁷, Zoe Oltean⁵⁸, Alice Voinescu⁵⁹, Florica Bagdasar⁶⁰ etc.

(<http://ziarullumina.ro/calugarita-mina-hociota-si-idealul-national-al-anului>).

³⁷ Ana Elisabeta Brâncoveanu contesă de Noailles (1876-1933), poetă, publicistă, membră a Academiei Regale de Limbă și Literatură a Belgiei. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 51-52).

³⁸ Elena Teodorini (1857-1927), cântăreață de operă, prima divă a României. (Marcu, Ilinca, 2009, p. 217).

³⁹ Hariclea Darclee-Hartulari (1860-1939), personalitate marcantă a muzicii românești, a fost primadonă pe scenele marilor teatre europene. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 93-94).

⁴⁰ Aristizza Romanescu (1854-1918), renumită actriță, cu studii la Paris. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 197-198).

⁴¹ Maria Ventura (1888-1954), actriță româncă de reputație europeană. (Marcu, Ilinca, 2009, p. 229).

⁴² Sarmiza Bilcescu Alimănișteanu (1867-1935), cu studii în străinătate, avocat, prima femeie din lume cu doctorat în drept. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 44-45).

⁴³ Maria Cutzarida Crătunescu (1857-1919), prima femeie medic din România, militantă activă feministă până la moarte. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 89-90).

⁴⁴ Virginia Maria Andreescu Haret (1894-1962), prima femeie arhitect din lume. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 27-28).

⁴⁵ Olga Greceanu (1890-1978), artist-cărturar, specializată în străinătate în pictură murală, cu expoziții personale apreciate în țară și în străinătate. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 120-121).

⁴⁶ La Adunarea Națională de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918 au votat *Rezoluția de Unire* cu Țara și reprezentantele Reuniunilor de femei din Ardeal, precum și alte doamne care au primit credenționale în acest scop. (*Documentele Unirii. 1 decembrie 1918*, Colecția MNUAI).

⁴⁷ Elena Romanescu Alistar (1873-1955), medic, militant pentru unire. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 196-197).

⁴⁸ Elena Văcărescu (1864-1947), scriitoare. (Marcu, Ilinca, 2009, pp. 227-228).

⁴⁹ Mihăilescu, 2006, pp. 188-194.

⁵⁰ Mihăilescu, 2006, pp. 315-323.

⁵¹ Mihăilescu, 2006, pp. 125-128, 334-339, 367-371.

⁵² Mihăilescu, 2006, pp. 297-303.

⁵³ Mihăilescu, 2006, pp. 259-264.

⁵⁴ Mihăilescu, 2006, pp. 120-123.

⁵⁵ Ș Mihăilescu, 2006, pp. 341-343.

⁵⁶ Mihăilescu, 2006, pp. 198-205, 282-284.

⁵⁷ Mihăilescu, 2006, pp. 386-387.

⁵⁸ Mihăilescu, 2006, pp. 245-249.

⁵⁹ Mihăilescu, 2006, pp. 343-348.

⁶⁰ Marcu, Ilinca, 2009, pp. 34-35.

Privind în trecut constatăm că, în timp, pentru binele familiei și al țării, pentru drepturi civile și politice pentru toți, pentru o viață mai bună, s-au făcut remarcate femei din toate categoriile sociale care s-au impus printr-o personalitate puternică, prin voință și perseverență. Suntem în fața unor destine feminine individuale deosebit de complexe, admirabile prin rectitudinea și strălucirea lor, de multe ori intrând în competiție chiar cu destinele masculine ale timpului lor, unele sfârșind în anonimat altele în plină scenă a vieții. Contemporanii le-au recunoscut meritele, numele unora reușind să învingă timpul rămânând în istorie. Suntem în fața unor modele de viață, femei create din lumină și umbre, dar care au știut să discearnă, să lupte, să trăiască, apreciind viața ca dar, dăruindu-se unui crez, familiei, neamului, țării, împlinindu-se ca persoană și împlinindu-i pe cei din jur.

BIBLIOGRAFIE

- Documentele Unirii. 1 decembrie 1918*, Colecția MNUAI.
 Ioniță, M. 2000. Portrete paralele din vreme de război: regina Maria și Colette Lahovary - Plagino, 1916-1919. *Muzeul Național XX*, pp. 225-231.
 Marcu, G., Ilinca, R. 2009. *Dicționarul personalităților feminine din România*. București.
 Mihăilescu, Ș. 2006. *Istoria feminismului românesc*. București.
 Mircea, I. S. 2015. *Alba Iulia. Imagini în mozaic (1850-1940). Carte poștală ilustrată. Colecția Remus Baci*. Alba Iulia.
Transilvania, anul 60, nr. 3/1929.
<http://www.scribub.com/sociologie/Emanciparea-femeii64838.php>.
<http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Pelaghia>.
https://ro.wikipedia.org/wiki/Cornelia_Emilian.
https://ro.wikipedia.org/wiki/Olga_Sturdza.
<https://ro.wikipedia.org/wiki/Sabina-Cantacuzino>.
<http://galeriaportretelor.ro/item/colette-plagino-lahovary>.
<http://ziarulumina.ro/calugarita-mina-hociota-si-idealul-national-al-anului>.

Anexa 1

Femei delegate să participe la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918
 (Vezi: Colecția *Documentele Unirii. 1 Decembrie 1918* a Muzeului Național al Unirii Alba Iulia; *Gazeta Oficială publicată de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Părților Românești din Ungaria*, Sibiu, nr. 9/26 ianuarie 1919, pp. 45-48; nr. 10/30 ianuarie 1919, p. 49; *Marea Unire de la 1 Decembrie 1918*, Sibiu, 1943, pp. 58-59).

Prof. director Livia Coroianu (Gherla), Preparandia diecezană gr.-cat. de fete din Gherla
 Veturia Leucuția (Budapesta), supleanta, Societatea Petru Maior a universitarilor români din Budapesta
 Eugenia Braga (Orăștie), Reuniunea Română de cântări din Orăștie (Hunedoara)
 Octavia Mazzuchi (Deva), Uniunea femeilor române din Ungaria
 Dora Smeu (Deva), Uniunea femeilor române din Ungaria
 Eugenia Dr. C. Pop (Arad), Reuniunea femeilor române din Arad și provincă
 Elena Goldiș (Arad), Reuniunea femeilor române din Arad și provincă
 Adriana Dr. Ispravnic (Arad), supleant, Reuniunea femeilor române din Arad și provincă
 Silvia A. Stoica (Alba Iulia), Reuniunea femeilor române din Alba-Iulia și jur
 Rozalia Cadar (Alba-Iulia), Reuniunea femeilor române din Alba-Iulia și jur
 Georgetta Dr. Velican (Alba-Iulia), Reuniunea femeilor pentru înfrumșetarea bisericeii gr.-ort. din Alba-Iulia Maieri.
 Sabina Dr. Borza (Abrud), Reuniunea femeilor române din Abrud, Abrud-sat și jur
 Sofia Dr. Chirtop (Câmpeni), Reuniunea femeilor române din Abrud, Abrud-sat și jur

Marioara Botian (Bărbănti), Reuniunea *Mariana* pentru înfrumusețarea bisericeii din comuna Bărbănti (Cott. Alba-inferioară)
 Livia Crețiu (Bărbănti), Reuniunea *Mariana* pentru înfrumusețarea bisericeii din comuna Bărbănti (Cott. Alba-inferioară)
 Elena Dr. Muntean (Beiuș), Reuniunea femeilor din Beiuș și jur
 Elena Ardelean (Beiuș), Reuniunea femeilor din Beiuș și jur
 Maria Dr. Onișor (Bistrița), Reuniunea de binefacere a femeilor gr.-cat. și gr.-ort. române din Bistrița
 Ana Dr. German (Bistrița), Reuniunea de binefacere a femeilor gr. - cat. și gr. - ort. române din Bistrița
 Elena Dr. Pop, născută Maniu (Blaj), Reuniunea femeilor române din Blaj
 Eliza Bodocan (Blaj), Reuniunea femeilor române din Blaj Suplente:
 Cornelia Hodoșiu (Blaj), supleant, Reuniunea femeilor române din Blaj
 Roza Șerban (Blaj), supleant, Reuniunea femeilor române din Blaj
 Elena Pricu (Brașov), Reuniunea femeilor române din comitatul Brașov
 Ana Pecea (Brașov), Reuniunea femeilor române din comitatul Brașov
 Eugenia Budoiu (Câmpuri-Surduc), Reuniunea de femei din Câmpuri-Surduc (Cott. Hunedoara)
 Maria Fărcaș (Câmpuri-Surduc), Reuniunea de femei din Câmpuri-Surduc (Cott. Hunedoara)
 Elena Biju (Caransebeș), Societatea femeilor române din Caransebeș
 Maria Dr. R. Pop (Cluj), Reuniunea femeilor-române *Sf. Maria* din Cluj
 Sidonia G. I. Docan (Cluj), Reuniunea femeilor-române *Sf. Maria* din Cluj
 Cornelia Dr. Velțian (Deva), Reuniunea femeilor române din comitatul Hunedoara
 Veturia Păcurariu (Deva), Reuniunea femeilor române din comitatul Hunedoara
 Aurelia Suci (Gherla), Reuniunea *Sf. Maria* a femeilor gr.-cat. române din Gherla
 Ana Macrea (Hunedoara), Reuniunea femeilor române din Hunedoara
 Elena Albu (Hunedoara), Reuniunea femeilor române din Hunedoara
 Ersilia Petroviciu (Lugoj), Reuniunea ajutătoare a doamnelor române din Lugoj (Cott. Caraș-Severin)
 Valeria Pinte (Lugoj), Reuniunea ajutătoare a doamnelor române din Lugoj (Cott. Caraș-Severin)
 Emilia Muntean, (Alba Iulia), Reuniunea femeilor române pentru înfrumusețarea bisericeii din Lipoveni
 Măria Urzică (Alba Iulia), Reuniunea femeilor române pentru înfrumusețarea bisericeii din Lipoveni
 Măria Ciugudean (Micești), Reuniunea de femei pentru înfrumusețarea bisericeii din Micești
 Salomia Păclișan (Micești), Reuniunea de femei pentru înfrumusețarea bisericeii din Micești.
 Aurelia Goga (Rășinar), Reuniunea femeilor române gr.-ort. din Rășinar
 Sora C. Mitrea (Rășinar), Reuniunea femeilor române gr.-ort. din Rășinar
 Maria Iordache Roșea (Săliște), Societatea femeilor ort. române din Săliște
 Maria Oprea Borcea (Săliște), Societatea femeilor ort. române din Săliște (Săliște)
 Veronica Gaja (Sălciva de Sus), Reuniunea femeilor române pentru înfrumusețarea bisericeii din Sălciva de Sus
 Măria Praja (Sălciva de Sus), Reuniunea femeilor române pentru înfrumusețarea bisericeii din Sălciva de Sus
 Eugenia Tordășianu (Sibiu), Reuniunea femeilor române din Sibiu
 Dr. Eleonora Lemenyi măr. Rozvány (Sibiu), Reuniunea femeilor române din Sibiu
 Cornelia Barbu (Sibiu), supleantă, Reuniunea femeilor române din Sibiu
 Cornelia Maniu (Șimleul-Silvaniei), Reuniunea femeilor române sălăgene
 Eugenia Săbaia (Boziaș), Reuniunea femeilor române din comitatul Târnavei Mici
 Ana Boila (Dicio-Sânmartin), Reuniunea femeilor române din comitatul Târnavei Mici
 Ana Coman (Dicio-Sânmartin), supleantă, Reuniunea femeilor române din comitatul Târnavei Mici
 Leontina Costea (Boziaș), supleantă, Reuniunea femeilor române din comitatul Târnavei Mici
 Ecaterina Dr. Moldovan (Turda), Societatea de lectură a femeilor române din Turda
 Eugenia Mesaroșiu (Turda), Societatea de lectură a femeilor române din Turda
 Stana Rof I. Nicolae, Reuniunea femeilor gr.-ort. române din Zlatna
 Aurelia Albini Beș (Zlatna), Reuniunea femeilor gr.-ort. române din Zlatna

Elena Albini (Zlatna), supleanta, Reuniunea femeilor gr.-ort. române din Zlatna
Lucreția Bunea Domșa (Zlatna), Reuniunea femeilor gr.-ort. române din Zlatna
Lucreția Domșa (Zlatna), Reuniunea femeilor gr.-cat. române din Zlatna
Măria Tomotaș (Zlatna), Reuniunea femeilor gr.-cat. române din Zlatna
Reveica I. Sibian (Feldioara), Reuniunea femeilor române din Feldioara (Cott, Brașov).
Valeria Țăran (Ofenbaia), Reuniunea femeilor române din Ofenbaia (Cott. Turda-Arieș)
Anuța Barb (Ofenbaia), Reuniunea femeilor române din Ofenbaia